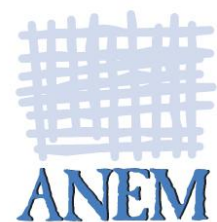

**PRAVNI
MONITORING
MEDIJSKE
SCENE
U SRBIJI**

Izveštaj za jun 2012.

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO - SRBIJA
FOUNDATION FOR AN OPEN SOCIETY - SERBIA

**Ovaj Monitoring Izveštaj je realizovan
uz finansijsku podršku Fondacije za otvoreno društvo**

SADRŽAJ:

I	SLOBODA IZRAŽAVANJA.....	3
II	MONITORING IMPLEMENTACIJE POSTOJEĆIH PROPISA	10
III	MONITORING PROCESA USVAJANJA NOVIH ZAKONA	14
IV	MONITORING RADA REGULATORNIH TELA, DRŽAVNIH ORGANA I KOLEKTIVNIH ORGANIZACIJA ZA ZAŠTITU AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA	15
	REGULATORNA TELA	15
	DRŽAVNI ORGANI	17
	KOLEKTIVNE ORGANIZACIJE ZA ZAŠTITU AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA	19
V	PROCES DIGITALIZACIJE	20
VI	PROCES PRIVATIZACIJE.....	21
VII	ZAKLJUČAK.....	22

I SLOBODA IZRAŽAVANJA

U periodu na koji se ovaj monitoring izveštaj odnosi, zabeleženo je više slučajeva koji ukazuju na moguće povrede slobode izražavanja.

1. *Pretnje i pritisci*

1.1. Mlađan Dinkić, predsednik Ujedinjenih regiona Srbije, optužio je dnevni list „Kurir“ da ga uređuju funkcioneri Demokratske stranke - Dušan Petrović i Slobodan Homen. Redakcija ovog lista objavila je i da je Dinkić vlasniku lista, Aleksandru Rodiću, tokom noći između 7. i 8. juna, poslao SMS poruku koju je Rodić shvatio kao pretnju, da će proći kao i njegov otac Radisav Rodić. Radisav Rodić proveo je gotovo dve godine u pritvoru, po optužbi za zloupotrebu službenog položaja, pre nego što je sa tužilaštvom postigao sporazum o priznanju krivice. Sve ovo dogodilo se nakon što je „Kurir“ objavio da je austrijsko tužilaštvo za borbu protiv korupcije pokrenulo istragu protiv biznismena Martina Šlafa zbog kupovine udela u srpskom mobilnom operatoru „Mobtel“, te da proverava i kako je Šlafu isplaćeno 357,9 miliona evra, na osnovu ugovora koji je potpisao Mlađan Dinkić, u to vreme ministar finansija u Vladi Republike Srbije. „Kurir“ je u istom tekstu preneo i izjavu jednog domaćeg sagovornika koji tvrdi da je postojao osnov da Srbija Šlafu uskrati isplatu novca na ime udela u mobilnom operatoru koji je kasnije prodat norveškom „Telenoru“.

U Zakonu o javnom informisanju propisano je da niko ne sme, ni na posredan način, da ograničava slobodu javnog informisanja, nijednim drugim načinom podesnim da ograniči slobodan protok ideja, informacija i mišljenja. Istim Zakonom propisano je i da niko ne sme da vrši bilo kakav pritisak na javno glasilo i njegovo osoblje, kao ni uticaj podesan da ih omete u obavljanju posla. Mlađan Dinkić je bivši guverner Narodne banke Srbije – od 2000 do 2003. godine, bivši ministar finansija u Vladi Republike Srbije – od 2004. do 2006. godine, kao i ministar ekonomije i regionalnog razvoja i potpredsednik Vlade Republike Srbije – od 2007. do 2011. godine. On je i narodni poslanik u nedavno konstituisanoj Narodnoj skupštini Republike Srbije.

Tekst objavljen u „Kuriru“ kreće od, po svemu sudeći nesporne informacije, da se u Austriji vodi istraga protiv biznismena Martina Šlafa u vezi sa kupovinom udela u srpskom mobilnom operatoru „Mobtelu“. Suvlasnici „Mobtela“, država Srbija sa 49% i srpski biznismen Bogoljub Karić sa 51% vlasništva, bili su u arbitražnom sporu u kome je država pokušavala da dokaže da je njen vlasnički udeo zapravo veći. Karić je 2005. godine Šlafu prodao svoju rusku kompaniju

koja je bila vlasnik udela u „Mobtelu“. Država je „Mobtelu“ iste godine oduzela licencu za mobilnu telefoniju i otkupila od banaka potraživanja koje su imala prema „Mobtelu“, te zatim ta potraživanja konvertovala u ulog u kompaniji, čime je kreirana situacija u kojoj je država postala suvlasnik sa 70%, umesto dotadašnjih 49% akcija. „Mobtel“ je nakon toga prodat na tenderu norveškom „Telenoru“ za oko milijardu i po evra, od čega je Šlafu isplaćeno 30% na ime njegovog udela u kompaniji. „Kurir“ u svom tekstu tvrdi da je Dinkić, kao ministar finansija, imao osnov da Šlafu ne isplati deo prodajne cene „Mobtela“ dobijene od Norvežana. „Kurir“ ovu tvrdnju potkrepljuje izjavom svog izvora, penzionera iz Beograda, koga predstavlja kao „stručnjaka za telekomunikacije“, da Karićeva kompanija koju je Šlaf kupio, zapravo nije ni postojala, odnosno da nije bila upisana u registar u Rusiji.

U skladu sa praksom Evropskog suda za ljudska prava u primeni člana 10. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, građenom u odlukama kao što je presuda u slučaju Lingens protiv Austrije od 8. jula 1986, § 42, ili Oberschlick protiv Austrije (br.2) od 1. jula 1997. godine, § 29, ili Lopes Gomes da Silva protiv Portugala, od 28. septembra 2000. godine § 30, „granice prihvatljive kritike šire su kada je reč o političaru kao takvom, nego kada je reč o privatnom licu“. Političar, kako se izričito navodi u citiranoj presudi Lopes Gomes da Silva protiv Portugala, svakako ima pravo da mu se reputacija štiti, čak i kada ne istupa privatno, ali zahtevi te zaštite moraju se ceniti u kontekstu interesa otvorene diskusije o političkim pitanjima, sve uzimajući u obzir da se izuzeci po kojima se sloboda izražavanja može ograničiti, moraju tumačiti usko.

Eventualne neosnovane isplate Šlafu, iz novca koji bi inače ostao u državnom budžetu, jesu stvar od javnog interesa o kojoj mediji imaju pravo da informacije, ideje i mišljenja objavljuju slobodno, bez optužbi i dvosmislenih SMS poruka koje mogu biti protumačene i kao pretnja. Pitanje koje ostaje otvoreno jeste da li je „Kurir“ poklonio preveliku veru izvoru koji ne mora nužno da bude kredibilan, kao i kako manjakavosti koje se tiču registracije kompanije koja je svojevremeno bila vlasnik u „Mobtelu“, nisu otkrili, ni pravni savetnici Martina Šlafa, pre nego što je on tu kompaniju kupio od Karića, ni država Srbija, kada je ušla u arbitražni spor s tom kompanijom oko visine svog vlasničkog udela, te na kraju ni pravni savetnici „Telenora“, kao kupca na tenderu, niti još desetak međunarodnih telekomunikacionih kompanija koje su bile zainteresovane za istu kupovinu i koje su 2006. godine otkupile tendersku dokumentaciju i proučavale dokumentaciju vezanu za ovu transakciju, kada je „Mobtel“ privatizovan. Ovakvi nedostaci teksta koje je „Kurir“ objavio, ne opravdavaju, naravno, napade na njih. Tenzija izazvana krajnje neprimerenom reakcijom na sporni članak, donekle je popustila nakon objavljivanja autorskog teksta Mladana Dinkića u dnevnom listu „Danas“, 11. juna, u kome bivši ministar finansija, mnogo smirenijim tonom, iznosi svoju verziju događaja koji su pratili privatizaciju „Mobtela“. Stranka Ujedinjeni regioni Srbije, čiji je predsednik Mladan Dinkić,

saopštila je sredinom juna da „Kurir“ nije, na način predviđen Zakonom o javnom informisanju, objavio njihov odgovor na informacije iz spornog teksta objavljenog u tom listu 8. juna. U tom saopštenju se posebno insistira na načelu jednakosti informacije i odgovora, koje podrazumeva da se odgovor objavljuje na istoj strani i sa istom opremom kao što je bila objavljena i informacija na koju se odgovara. Zakonom je za neobjavljivanje ili neuredno objavljivanje odgovora predviđena sudska zaštita u hitnom postupku. Do momenta zaključenja ovog izveštaja ne raspoložemo informacijama o tome da su Ujedinjeni regioni, ili Mlađan Dinkić, sudskim putem zatražili objavljivanje odgovora. Na on-line portalu sudova Srbije postoji, međutim, podatak da je Mlađan Dinkić, 20. juna ove godine, protiv „Kurira“ i urednika, Saše Milovanovića, podneo tužbu za naknadu štete, kojom potražuje 990.000,00 dinara.

1.2. U centru Novog Sada, 22. juna uveče, poliven je benzinom i zapaljen automobil novinarkе dnevnog lista „Kurir“, Zorice Radulović. „Kurir“ je preneo, pozivajući se na saznanja policije, da su u napadu učestvovalе tri osobe. Jedna je benzinom iz kantice polila automobil, druga ga je zapalila, dok ih je treća čekala u kolima kojima su se dovezli. „Kurir“, takođe tvrdi, da policija veruje da su napadači ceo dan pratili novinarku i čekali pravi trenutak da joj neopaženo zapale automobil. Sve se dešavalo oko 23.20 sati uveče, na parkingu ispred zgrade u kojoj novinarka živi. Zorica Radulović je samo nekoliko minuta ranije izašla iz automobila i ušla u zgradu. Novinarska udruženja zatražila su hitno rasvetljavanje svih okolnosti ovog slučaja, otkrivanje i kažnjavanje počinitelaca i nalogodavaca.

Iz opisa događaja koji su mediji preneli, nije najjasnije šta bi mogao biti motiv napada na Zoricu Radulović, odnosno njenu imovinu. Do rasvetljavanja svih okolnosti ovog slučaja, sumnja logično pada na one koji su imali razloga da budu nezadovoljni pisanjem „Kurira“, odnosno konkretne novinarkе. Shodno važećim propisima, niko ne sme, ni posredno, da ograničava slobodu javnog informisanja, ni na jedan način podesan da ograniči slobodan protok ideja, informacija i mišljenja, pa tako ni uništavanjem imovine novinara. Odgovorni za paljenje automobila novinarkе mogli bi u konkretnom slučaju da odgovaraju za uništenje i oštećenje tuđe stvari, ali i za izazivanje opšte opasnosti, imajući u vidu da je automobil ne samo zapaljen, već i da se to desilo u centru grada, na parkingu ispred stambene zgrade, a kako su mediji preneli i u neposrednoj blizini nekih javnih objekata, gde je eksplozija izazvana požarom mogla da izazove opasnost za živote ljudi ili za imovinu većeg obima. Krivičnim zakonikom su, zavisno od vrednosti uništene imovine, za uništenje i oštećenje tuđe stvari, predviđene kazne i do pet godina zatvora, a za izazivanje opšte opasnosti, u slučaju da je opasnost izazvana na mestu gde je okupljen veći broj ljudi, od jedne do osam godina zatvora i novčana kazna.

2. *Sudski postupci*

2.1. Novinar dnevnog lista „Danas“, Boban Karović, saslušan je u policiji u postupku po prijavi dr Dragana Arsića, bivšeg direktora Zdravstvenog centra „Studenica“ u Kraljevu. Ovaj list piše da je Arsić krivičnu prijavu protiv Karovića podneo zbog širenja lažnih vesti, a povodom teksta „Evropski prosek ili loš rastvor“, objavljenog 1. novembra prošle godine. Novinar u spornom tekstu istražuje podatke o broju umrlih pacijenata odeljenja za hemodijalizu u Zdravstvenom centru „Studenica“, u kontekstu odluke direktora te ustanove, da umesto rastvora za dijalizu, koji su ranije nabavljani preko Republičkog zavoda za zdravstveno osiguranje, nabavlja druge rastvore preko privatne firme. U tekstu se ukazuje da je, prema podacima kraljevačkog Zavoda za javno zdravlje, dobijenim po zahtevu za slobodan pristup informacijama od javnog značaja, pri približno istom broju pacijenata, broj umrlih sa četvoro 2008. godine, odnosno šestoro 2009. godine, u 2010. godini došao do 22 pacijenta, dok je u prvoj polovini 2011. godine umrlo njih 11. U tekstu se citira i saopštenje i podaci samog Zdravstvenog centra „Studenica“, shodno kojima je u Evropi smrtnost pacijenata na hemodijalizi 15,6 posto, a u Americi 21,7%, dok se u kraljevačkoj zdravstvenoj ustanovi, u čitavom posmatranom periodu, taj broj kretao u rasponu od 13,9 do 17,05%. „Danas“ tvrdi da je redakcija, nakon objavljivanja spornog teksta, došla i do treće liste sa brojem dijaliziranih i umrlih pacijenata, sadržane u izveštaju Ministarstva zdravlja, te da se podaci u toj listi bitno razlikuju od podataka sa prethodne dve liste. U izveštaju Ministarstva zdravlja iz 2011. godine, kako ga citira „Danas“, navodi se da je nakon odluke Zdravstvenog centra „Studenica“, koja je doneta tokom 2009. godine, da samostalno, a ne preko Republičkog zavoda za zdravstveno osiguranje, nabavlja rastvor za dijalizu, dolazilo do češćih zastoja u radu aparata za dijalizu, iz razloga što se koncentrovani rastvor nije u potpunosti rastvarao u vodi, pa su zaostali 'kristali' doveli do zapušavanja filtera. Do zaključenja ovog izveštaja još nije poznato da li je nadležno tužilaštvo odlučilo da pokrene postupak protiv novinara.

Članom 343. Krivičnog zakonika predviđeno je da će se lice koje iznošenjem ili pronošanjem lažnih vesti ili tvrđenja izazove paniku, ili teže narušavanje javnog reda ili mira, ili osujeti ili značajnije omete sprovođenje odluka i mera državnih organa ili organizacija koje vrše javna ovlašćenja, kazniti zatvorom od tri meseca do tri godine i novčanom kaznom, a u slučaju kada se lažne vesti ili tvrđenja iznose na javnom skupu ili u medijima, zatvorom od šest meseci do pet godina. Iako sama okolnost da je neko podneo krivičnu prijavu i da policija po nalogu tužilaštva kome je prijava podneta prikuplja određene podatke, još uvek ne znači da će postupak zaista i biti pokrenut, sama činjenica da novinaru pretili krivični progon, u situaciji u kojoj je izveštavao o stvari od nesumnjivog javnog interesa, pozivajući se na dokumente nadležnih organa, konkretno kraljevačkog Zavoda za javno zdravlje, dobijene po zahtevu za slobodan pristup informacijama od javnog značaja, predstavlja ozbiljan razlog za zabrinutost. Ovo tim pre što je sporni članak

ozbiljan istraživački tekst, koji je čak bio u užem izboru za godišnju Nagradu za istraživačko novinarstvo Nezavisnog udruženja novinara Srbije. Isto krivično delo, doduše nešto drugačije formulisano, bilo je krajem devedesetih godina zloupotrebljavano u svrhu gušenja slobode štampe. Najpoznatiji je slučaj Nebojše Ristića, koji je 1999. godine, kao glavni i odgovorni urednik TV Soko iz Soko Banje, osuđen na godinu dana zatvora. U obrazloženju presude pisalo je da je kriv što je, kao glavni i odgovorni urednik stanice kojoj je uručeno rešenje Saveznog ministarstva za telekomunikacije o prekidu rada, na zgradi svog medija postavio plakat Radija „B92“ na kome je pisalo 'Free press - made in Serbia' sa slikom zatvorskih rešetki, kao znakom da u Srbiji ne postoji sloboda štampe, pa je isticanjem ovih plakata na javnom mestu, kako je zaključio sud, prenosio lažne tvrdnje da u Srbiji sloboda štampe ne postoji. Pokretanje postupka protiv Bobana Karovića predstavljalo bi znak povratka Srbije u vreme represije nad novinarima i medijima, za koje smo smatrali da je davno prošlo, i ozbiljan udar na slobodu izražavanja u Srbiji i pravo novinara da u pitanjima od nesumnjivog javnog značaja, slobodno istražuju pojave, prikupljaju informacije o njima, analiziraju ih i objavljuju.

2.2. Prvi osnovni sud osudio je 13. juna, u ponovljenom postupku, Miloša Radisavljevića Kimija, jednog od vođa navijača fudbalskog kluba „Partizan“, na 16 meseci zatvora zbog ugrožavanja sigurnosti novinarku „B92“, Brankice Stanković. Suđenje je ponovljeno pošto je Apelacioni sud, u postupku po žalbi, raniju presudu Prvog osnovnog suda, kojom je Radisavljeviću bila izrečena jedinstvena kazna od godinu i četiri meseca zatvora zbog ugrožavanja sigurnosti i nasilničkog ponašanja, potvrdio u delu koji se odnosio na nasilničko ponašanje, a ukinuo u delu koji se odnosio na ugrožavanje sigurnosti, našavši da je dokazano samo učešće Radisavljevića u vređanju novinarku, ali ne i pretnja smrću. Ovaj slučaj tiče se događaja sa fudbalske utakmice Partizan – Šahtjor 2009. godine, kada je sa južne tribine stadiona Brankici Stanković skandirano da je otrovna kao zmija, i da će proći kao ubijeni novinar Slavko Ćuruvija. Grupa navijača, koju je predvodio Miloš Radisavljević Kimi, dobacivala je i na kraju probušila gumenu lutku, koja je predstavljala novinarku. Uvrede, pretnje i performans s lutkom, bio je odgovor na ranije emitovani serijal Insajdera „Nemoć države“, čiji je Brankica Stanković autor, a u kojem je otkriveno da je policija protiv vođa navijačkih grupa podnela više stotina krivičnih prijava, koje nikada nisu procesuirane. Brankica Stanković je od 2009. godine, na osnovu procene ugroženosti njene bezbednosti, koju su izvršile nadležne državne službe, pod dvadesetčetvoročasovnim policijskim obezbeđenjem. Ona je, kada je na ponovljenom suđenju saslušana kao oštećena, rekla da za nju skandiranje „proći ćeš kao Ćuruvija“ u prevodu može da znači samo jedno – „ubićemo te“, budući da je u Ćuruviju 1999. godine ispaljeno 17 metaka, a da ubice do danas nisu otkrivene. „Ne pridružujem se krivičnom gonjenju zato što ovo nije moj privatni problem, niti ja vodim privatni rat protiv bilo koga, ovo je problem države koja mora da zaštiti svakog pojedinca. Sud mora da preuzme odgovornost, jer od njihove odluke zavisi da li će u ovoj zemlji i dalje postojati sistem koji štiti huligane i kriminalce. Ovaj postupak inicirala je

država odnosno tužilaštvo, a ne ja i 'B92'", naglasila je Stankovićeva. Ilija Dražić, advokat Miloša Radisavljevića, najavio je žalbu na presudu kojom je njegov branjenik dobio 16 meseci zatvora. On je u izjavi za medije kao važan detalj istakao to što je sporna lutka u rukama Radisavljevića bila svega 12 sekundi. Miloš Radisavljević tvrdio je na suđenju da je on prekinuo pevanje sporne pesme, a za ostale uvrede se izvinio. Inače, Radisavljević je nakon prve presude pobjegao iz zemlje, a uhapšen je 21. februara u kafiću u centru Skoplja, u Makedoniji, nakon čega je isporučen srpskim vlastima.

Slučaj Miloša Radisavljevića jedan je od više slučajeva koji se vode protiv članova i vođa navijačkih grupa povodom događaja koji su usledili nakon emitovanja istraživačkog serijala Inajder „Nemoć države“ na Televiziji „B92“ 2009. godine. U toj emisiji, Brankica Stanković i tim novinara „Insajdera“, na osnovu obimne dokumentacije prikupljene od policije, tužilaštva i sudova, bavili su se sudbinom brojnih krivičnih prijava koje je policija podnosila protiv vođa navijačkih grupa. Nakon emitovanja, usledila su uvredljiva skandiranja sa tribina na košarkaškim i fudbalskim utakmicama, kao i pretnje novinarki preko društvenih mreža na Internetu. Na fudbalskoj utakmici Partizan – Šahtjor, u decembru 2009. godine, uvredama sa tribina dodata je i pesma, kojom se Brankici Stanković pretilo da će proći kao ubijeni novinar Slavko Ćuruvija, kao i performans sa lutkom, koju su navijači simbolično gazili, šutirali, bacali i pokušavali da nabiju na šipke od ograde stadiona, sve u direktnom televizijskom prenosu. Brankica Stanković stavljena je zbog pretnji pod dvadesetčetvoročasovno policijsko obezbeđenje, pod kojim je već više od dve i po godine. Ono što je, međutim, izazvalo najveće kontroverze i ogorčenje novinarskih i medijskih udruženja, nisu toliko pitanja koja se tiču konkretne Radisavljevićeve odgovornosti, već dilema Apelacionog suda da li je pevanje pesme kojom se novinarki poručuje da će biti ubijena, i gaženje i šutiranje lutke koja tu novinarku simbolično predstavlja, čime se pokazuje i mogući način na koji će biti ubijena, pretnja ili tek obična uvreda. U konkretnoj ponovljenoj presudi, Prvi osnovni sud u Beogradu ostao je pri shvatanju da ovo predstavlja pretnju, ali ostaje da se vidi kakve će odluke sudovi u postupcima za ovaj incident dalje donositi, pošto postupak protiv Radisavljevića nije jedini koji se tim povodom vodi. Situacija u kojoj jednu istu stvar sami novinari doživljavaju kao ozbiljnu pretnju i ograničavajući faktor u svom radu, a sudovi, jednom kao ozbiljnu pretnju, a drugi put tek kao običnu uvredu, predstavlja ozbiljnu pretnju po slobodu izražavanja i može uticati na dalji rast autocenzure u srpskim medijima.

2.3. Televizija „B92“ saopštila je 20. juna da je primila presudu Apelacionog suda u Beogradu kojom je potvrđena ranija odluka Višeg suda u Beogradu, kojom je ova medijska kuća obavezana da zbog objavljivanja jednog policijskog saopštenja iz 2008. godine, plati licu koje se u tom saopštenju pominje, štetu u iznosu od 350.000 dinara. U saopštenju se navodi da se presudom nastavlja sa neprihvatljivom praksom srpskih sudova u sporovima koji se vode povodom

prenošenja informacija iz dokumenata državnih organa, a posebno povodom prenošenja informacija iz policijskih saopštenja. Protestu „B92“ povodom ove presude, pridružila su se medijska i novinarska udruženja, kao i Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, Rodoljub Šabić, koji je izjavio da smatra neprihvatljivim da novinari ili mediji koji su korektno preneli sadržinu saopštenja ili dokumenata organa vlasti plaćaju kazne ili naknade jer su time navodno povredili nečiju čast ili ugled.

U konkretnom slučaju, radilo se o policijskom saopštenju broj 284/08 od 24.9.2008. godine, koje je i dan danas dostupno u arhivi saopštenja na Internet prezentaciji MUP-a Srbije, na stranici <http://www.mup.gov.rs/domino/arh2008.nsf/24sep08mup>. Prenoseći saopštenje, „B92“ je javio da je policija ušla u trag grupi za koju se osnovano sumnja da je pokušala da ubije V.M. iz Raške, te lišila slobode Slavišu M. (1973) iz Raške, Zdravka N. (1977) iz Novog Pazara i Dragana R. (1979) iz Kraljeva. Presuda je doneta po tužbi Zdravka Nićiforovića iz Novog Pazara, koji je u postupku tvrdio da su mu prenosom saopštenja povređeni čast i ugled, budući da je krivični postupak protiv njega kasnije pravosnažno obustavljen, a da su informacije navedene u saopštenju, da je od ranije poznat policiji kao izvršilac najtežih krivičnih dela, preprodaje narkotika, ubistva, i krađe vozila, netačne. Članom 82. Zakona o javnom informisanju predviđeno je da novinar, odgovorni urednik i pravno lice koje je osnivač javnog glasila, ne odgovaraju za štetu ako je neistinita ili nepotpuna informacija verno prenet, između ostalog, i iz dokumenta nadležnog državnog organa. Takođe, članom 74. Zakona o javnom informisanju predviđeno je da, ako je javno glasilo objavilo da je protiv određenog lica pokrenut krivični postupak, to lice ima pravo, kada se postupak okonča, da od odgovornog urednika zahteva da, bez naknade, objavi informaciju o pravosnažnom obustavljanju postupka, odbijanju optužbe, odnosno oslobađanju od optužbe. U konkretnom slučaju, Zdravko Nićiforović nije se obratio odgovornom uredniku TV „B92“ sa zahtevom da objavi informaciju da je krivični postupak protiv njega pravosnažno obustavljen. Ova presuda je tipična u smislu da se odnosi na pitanje po kome praksa srpskih sudova danas najviše odudara od onoga što predstavlja evropski standard slobode izražavanja. Naime, praksa Evropskog suda za ljudska prava u čitavom nizu presuda, kao što su Bladet Tromsø i Stensaas protiv Norveške od 20.5.1999. godine, ili Colombani protiv Francuske od 25.6.2002. godine, zauzela je nedvosmisleno stanovište da medij i novinari, ako citiraju dokument nadležnog organa, što MUP u odnosu na konkretnu stvar svakako jeste, nisu obavezni da proveravaju istinitost klevetničkih i difamnih citiranih tvrdnji i ne odgovaraju za njihovo objavljivanje. Konkretno, u paragrafu 68 presude u predmetu Bladet Tromsø i Stensaas protiv Norveške, i paragrafu 65 presude Colombani protiv Francuske, izričito je navedeno da mediji moraju imati pravo da se, kada doprinose debati o stvarima od opravdanog javnog interesa, pouzdaju u sadržaj zvaničnih izveštaja i saopštenja, bez potrebe, pa samim tim i bez obaveze, da vrše nezavisnu proveru sadržaja takvih zvaničnih izveštaja i saopštenja. U svakom drugom slučaju, zaključuje Evropski sud za ljudska prava, vitalna uloga medija, da rade u

interesu javnosti, bila bi ugrožena. Upravo oslanjajući se na ovakvu praksu, srpski Zakon o javnom informisanju predvideo je članom 82. odgovornost urednika, novinara i medija za štetu u ovakvim slučajevima. U praksi, međutim, srpski sudovi ovu odredbu često ignorišu, što presuda u ovom konkretnom slučaju potvrđuje. Posledica je, kako se navodi u saopštenju „B92“, da u Srbiji danas gotovo da nema medija koji makar jednom, a neki i više puta, nije plaćao štetu zbog prenošenja policijskih saopštenja, istih onih koja se, bez ikakve odgovornosti MUP-a, objavljuju i na zvaničnoj Internet prezentaciji tog Ministarstva. U saopštenju se dalje ukazuje i da ovakve presude ne mogu biti u interesu ni lica čija se imena navode u neistinitim ili nepotpunim policijskim saopštenjima, pošto njihov interes može biti jedino da satisfakciju dobiju od policije, ako je već policija pogrešila, a ne od medija koji su se u policiju pouzdali. Takođe, one ne mogu biti ni u interesu javnosti, pošto interes javnosti nije da se propusti policije prikrivaju sankcionisanjem medija koji samo prenesu saopštenje, a još manje da mediji prećutkuju šta policija radi, ne bi li tako smanjili rizik od plaćanja štete zbog nečega što policija nije odradila kako treba.

II MONITORING IMPLEMENTACIJE POSTOJEĆIH PROPISA

1. Zakon o javnom informisanju

1.1. Implementacija Zakona o javnom informisanju obrađena je kroz odeljak o slobodi izražavanja.

2. Zakon o radiodifuziji

2.1. Centar za zaštitu potrošača „Forum“ iz Niša zatražio je od predsednika Srbije, Tomislava Nikolića, da ispuni predizborno obećanje i ukine TV pretplatu. Ideju da se javni servis finansira iz budžeta iznela je pre nekoliko meseci Nikolićeva bliska saradnica, šef ekonomskog tima Srpske napredne stranke, Jorgovanka Tabaković. Gotovo istovremeno sa zahtevom Centra za zaštitu potrošača, dnevni list „Kurir“ objavljuje izjavu Zorana Ivoševića, bivšeg sudije Vrhovnog suda, po kome je naplata RTV pretplate neustavna. „Ustav kaže da svi građani mogu mirno da uživaju u svojim sredstvima, u koja spada i novac. Ako nam neko uzima novac bez osnova, onda narušava član 58 Ustava. Kad bih imao televizor i kad bih ga koristio i gledao RTS, onda bi postojao pravni osnov za naplatu, mada ni to nije sasvim pouzdano, jer oni nemaju evidenciju ko ima televizor, a ko nema. Ako neko građane tera da plaćaju nešto što ne gledaju, onda im nameće porez na dobit koju nemaju i tako narušava njihovo pravo na svojinu nad novcem“, tvrdi Ivošević. Po njemu,

RTV pretplata narušava i član 21. Ustava koji garantuje jednakost svih građana pred zakonom. „Kako ćemo biti jednaki ako vi imate a ja nemam televizor, a i vi i ja plaćamo RTV pretplatu?“, pita se Ivošević. S druge strane, Medijska organizacija jugoistočne Evrope (SEEMO), reagujući na ovakve predloge i ocene, objavila je saopštenje u kome tvrdi da bi ukidanje televizijske pretplate Radio-televiziji Srbije otvorilo vrata za političko mešanje u rad i program javnog servisa. Međunarodno iskustvo pokazuje da drugi izvori finansiranja, na primer iz državnog budžeta i parlamenta, ne mogu da garantuju uredničku nezavisnost, navodi SEEMO i podseća da javni servis „nije državni ni partijski servis.“ Pretplata je garancija da javni servis može da ostane nezavisan“, poručio je u saopštenju generalni sekretar SEEMO, Oliver Vujović. Sličnu ocenu izneo je i Predrag Marković, član UO Radio-televizije Srbije. On tvrdi da bi ukidanjem TV pretplate i prelaskom na potpuno finansiranje iz budžeta, RTS izgubio funkciju javnog servisa. Generalni direktor RTS-a, Aleksandar Tijanić, izjavio je da je za funkcionisanje Javnog servisa neophodno 60 miliona evra godišnje od pretplate i još 23 miliona evra od marketinga.

Žučne rasprave o pretplati pokrenute su kao reakcija na najave da bi RTS mogao intenzivnije da krene u prinudnu naplatu dugova po osnovu neplaćene pretplate. Po nekim izveštajima, naplativost pretplate pala je ispod 40%. Podsetimo, Zakonom o radiodifuziji predviđeno je da se delatnosti ustanova javnog radiodifuznog servisa koje se odnose na ostvarivanje opšteg interesa finansiraju iz radio-televizijske pretplate. Obavezu plaćanja radio-televizijske pretplate imaju vlasnici radio i TV prijemnika. U navedenom smislu, RTV pretplata nije naknada koja se plaća za uslugu, kako pogrešno tumači sudija Ivošević, već način finansiranja javnog interesa utvrđenog zakonom, i to način finansiranja koji je gotovo univerzalan, odnosno opšti, budući da po istraživanjima Republičkog zavoda za statistiku o upotrebi informaciono-komunikacionih tehnologija iz 2011. godine, 98,9% domaćinstava u Srbiji poseduje TV. Mnogo važniji problemi sa RTV pretplatom i finansiranjem ustanova javnog servisa, koji se, međutim, često zanemaruju, jesu pitanja racionalnosti poslovanja ovih ustanova i generalno usklađenosti načina njihovog finansiranja sa pravilima koja se tiču kontrole državne pomoći. Podsećamo da su se i prilikom pisanja Medijske strategije, usvojene septembra prošle godine, najozbiljnije primedbe Evropske komisije koje su se ticale njenog sadržaja, odnosile upravo na neusklađenost teksta Strategije sa Komunikacijom Evropske komisije o primeni pravila o kontroli državne pomoći na javne radiodifuzne servise (Communication from the Commission on the Application of State Aid Rules to Public Service Broadcasting) iz 2009. godine. U Komunikaciji se navodi da javni radiodifuzni servisi nisu uporedivi sa javnim uslugama u bilo kom drugom sektoru. Ne postoji nijedna druga usluga, istovremeno dostupna najvećem delu populacije, koja pruža toliko informacija i sadržaja, te na taj nači utiče na pojedince i javno mnjenje. Radiodifuzija je za znatan deo stanovništva najvažniji izvor informacija, i kao takva obogaćuje javnu debatu i obezbeđuje uključivanje građana u javni život. U tom kontekstu, nezavisnost radiodifuzije je od ključne važnosti za ostvarivanje slobode izražavanja. Povrh svega, bez obzira na način na koji se javni servis

finansira, iz budžeta ili RTV pretplatom, državnim finansijskim injekcijama ili otpisom dugova, svaka takva mera predstavlja državnu pomoć, koja je, ako narušava ili preti da naruši konkurenciju na tržištu, propisima o kontroli državne pomoći, po pravilu, zabranjena. Citirana Komunikacija Evropske komisije o primeni o pravila o kontroli državne pomoći na javne radiodifuzne servise definiše uslove pod kojima državna pomoć javnim radiodifuznim servisima uopšte može da bude dozvoljena. Jedan od tih uslova je da okvir onoga što čini javni servis bude precizno definisan, na način koji će omogućiti da se za svaku pojedinačnu aktivnost ustanove kojoj je uloga javnog servisa poverena odgovori da li je u okvirima te uloge ili van nje. Dalje, uloga javnog servisa ne samo da mora biti precizno definisana i poverena zvaničnim, obavezujućim aktom, već i njeno vršenje mora biti transparentno i delotvorno nadzirano, posebno i u odnosu na kvalitet usluge. Zahtevi transparentnosti državne pomoći nameću i neophodnost knjigovodstvenog razdvajanja onoga što ustanova kojoj je uloga javnog servisa poverena radi u okviru svog mandata pružanja javnog servisa, i njenih drugih aktivnosti koje su van tog okvira. Takođe, neophodno je da državna pomoć ne premašuje stvarnu cenu usluge, odnosno, da se ustanove kojima je uloga javnog servisa poverena ne preplaćuju, posebno uzimajući u obzir i komercijalne prihode koje ostvaruju. Neophodni su i finansijski mehanizmi kojima bi se sve to delotvorno kontrolisalo. Na kraju, neophodno je i sprečiti aktivnosti ustanova kojima je uloga javnog servisa poverena, kojima bi se narušavala konkurencija, kao što su dampinške cene oglasnog prostora i slično. U navedenom smislu, problem RTV pretplate nije u odsustvu pravnog osnova ili u narušavanju jednakosti građana njenim naplaćivanjem. Problem je što mandat javnog servisa nije precizno definisan, što način na koji ustanove javnog servisa u Srbiji taj mandat vrše nije ni transparentan, ni delotvorno nadziran, što ne postoji zaštita od subvencionisanja komercijalnih aktivnosti ustanova javnog servisa novcem namenjenim za funkciju javnog servisa, što ne znamo cenu usluge javnog servisa, pa tako ne znamo ni da li se on preplaćuje, i što smo lišeni mehanizama kontrole kojima bi se sprečavalo da ustanove javnog servisa svoj specifični položaj na tržištu zloupotrebljavaju. Pukim prelaskom na finansiranje iz budžeta, umesto finansiranja iz RTV pretplate, nijedan od ovih problema ne bi bio rešen. S druge strane, bez jasne definicije mandata, nadzora nad njegovim ostvarivanjem i transparentnih finansija, garancije uredničke nezavisnosti ustanova javnog servisa i inače ostaju pre deklarativne, nego stvarne.

3. *Zakon o kontroli državne pomoći*

Novinske agencije „Beta“ i „FoNet“ zatražile su od Komisije za kontrolu državne pomoći da ispita svaku državnu pomoć koju je Javno preduzeće Novinska agencija „Tanjug“ dobilo u protekle dve godine. „Beta“ i „FoNet“ smatraju da se tom pomoći narušava slobodna konkurencija na tržištu, što je u suprotnosti s domaćim zakonima i međunarodnim dokumentima. Dve privatne agencije zahtevaju od Komisije da ispita da li je državna pomoć „Tanjugu“ dodeljena u skladu sa zakonom,

da li je ta pomoć bila dozvoljena, te ako nije bila dozvoljena, zahtevaju određivanje mera koje bi podrazumevale i vraćanje nedozvoljene državne pomoći. U zahtevu „Bete“ i „FoNeta“ naveden je i podatak Ministarstva kulture da je u 2010. godini „Tanjugu“ iz budžeta dodeljena pomoć od 216.715.500 dinara.

Zakon o kontroli državne pomoći usvojen je 2009. godine. Njegov cilj je da obezbedi slobodnu konkurenciju na tržištu, kao i transparentnost u dodeli državne pomoći. Po Zakonu, državna pomoć je svaki stvarni ili potencijalni javni rashod ili umanjeno ostvarenje javnog prihoda, kojim korisnik državne pomoći stiče povoljniji položaj na tržištu u odnosu na konkurente, čime se narušava ili postoji opasnost od narušavanja konkurencije na tržištu. Zakon kaže da je svaka državna pomoć koja narušava ili preti da naruši konkurenciju na tržištu, nedozvoljena. Izuzetno, dozvoljena je državna pomoć koja je socijalnog karaktera, a dodeljuje se individualnim potrošačima bez diskriminacije u odnosu na poreklo robe, odnosno proizvoda, koji čine konkretnu pomoć, kao i pomoć koja se dodeljuje radi otklanjanja šteta prouzrokovanih prirodnim nepogodama ili drugim vanrednim situacijama. Takođe izuzetno, može biti dozvoljena i državna pomoć koja se dodeljuje radi unapređenja ekonomskog razvoja područja Srbije sa izuzetno niskim životnim standardom ili sa visokom stopom nezaposlenosti, radi otklanjanja ozbiljnog poremećaja u privredi ili izvođenja određenog projekta od posebnog značaja za Republiku, za unapređenje razvoja određenih privrednih delatnosti ili određenih privrednih područja u Srbiji, ukoliko se time ozbiljno ne narušava, niti postoji pretnja ozbiljnim narušavanjem konkurencije na tržištu, kao i za unapređenje zaštite i očuvanja kulturnog nasleđa. Zakonom je predviđeno da kontrolu državne pomoći vrši Komisija koju obrazuje vlada. Zahtev Komisiji za pokretanje postupka naknadne kontrole, po Zakonu, može podneti svako lice koje ima pravni interes, te u tom smislu „Beta“ i „FoNet“ svakako jesu legitimisani da podnesu zahtev za naknadnu kontrolu državne pomoći dodeljene njihovom konkurentu na tržištu, novinskoj agenciji u državnom vlasništvu – „Tanjug“. Ako Komisija u postupku naknadne kontrole utvrdi nepravilnosti, ona donosi zaključak sa predlogom mera i rokom za otklanjanje nepravilnosti. U slučaju nepostupanja po zaključku, Komisija je ovlašćena da donese rešenje kojim nalaže povraćaj dodeljenog iznosa državne pomoći. Problemi u finansiranju „Tanjuga“ gotovo su identični onima navedenim u prethodnom delu ovog izveštaja, koji se odnosi na implementaciju Zakona o radiodifuziji, te posebno na pitanje RTV pretplate. Okvir poslova od javnog interesa poverenih državnoj agenciji, neprecizno je definisan. Ne postoji transparentan nadzor nad poslovanjem „Tanjuga“, ne postoji zaštita od subvencionisanja komercijalnih aktivnosti novcem namenjenim za obavljanje poslova od javnog interesa. Ne zna se cena poslova od javnog interesa koje „Tanjug“ obavlja, pa tako ni da li država ovu agenciju preplaćuje. Postupak naknadne kontrole državne pomoći dodeljene „Tanjugu“, ukoliko bi Komisija našla da ima mesta vođenju postupka, bio bi prvi postupak naknadne kontrole državne pomoći u medijskom sektoru u Srbiji.

III MONITORING PROCESA USVAJANJA NOVIH ZAKONA

Skupština Srbije u novom sazivu, konstituisana 31. maja, nije zasedala tokom juna, tako da nijedan novi propis od značaja za medijski sektor nije u njoj raspravljan. Krajem juna, međutim, v. d. predsednika Srpske napredne stranke, Aleksandar Vučić, najavio je da će ukidanje restriktivnog Zakona o javnom informisanju biti jedan od prioriteta njegove stranke u novoj vladi. Vučić je izjavio za „Politiku“ da su medijske slobode u Srbiji jedna od ključnih stvari na kojima će insistirati. „Za nas je bitno da postoji sloboda štampe. To je jedan od pet naših prioriteta, od kojih nećemo odustati. Oni podrazumevaju dobijanje datuma za otpočinjanje pregovora sa EU, borbu protiv korupcije, rešavanje budžetskih problema na prihodnoj i na rashodnoj strani, zatim, sprovođenje principa pravne države, odnosno garantovanje prava nacionalnih manjina i slobode štampe u Srbiji, kao i napredak poljoprivrede“, kaže Vučić. On nije želeo da navodi detalje i rokove do kada će medijski zakon biti promenjen. Potpredsednica Nezavisnog udruženja novinara Srbije, Jelka Jovanović, izjavila je da udruženja imaju primedbe na postojeći zakon i da NUNS ima predloge šta i kako treba da bude regulisano, ali i dodala da je neozbiljno najavljivati ukidanje zakona, zato što medijska regulativa mora da postoji. Ona je dodala i da se više ne može govoriti o restriktivnim odredbama ovog zakona, jer one nisu na snazi, pošto su sve oborene na Ustavnom sudu. Potpredsednik Udruženja novinara Srbije, Petar Jeremić, izjavio je da je ohrabren izjavom lidera SNS-a i očekuje da će Narodna skupština sporni zakon ubrzo da stavi van snage. „Bili smo prijatno iznenađeni što SNS nije ni glasao za neustavne izmene Zakona o javnom informisanju pre tri godine“, izjavio je Jeremić i dodao da ono što traže i UNS i medijska koalicija, jeste da nova vlada počne sa sprovođenjem akcionog plana iz Medijske strategije i izmenom i ostalih zakona koji su predviđeni tim planom, kao i da se prilikom izrade medijskih zakona konsultuju novinarska i medijska udruženja.

O legendi o tome da je u Srbiji nekada postojao zakon o štampi koji se sastojao od jednog jedinog člana u kome je pisalo da je štampa slobodna, o njenoj popularnosti i shvatanju da medijski zakoni dalje od toga ne bi trebalo ni da idu, pisao je profesor Vladimir Vodinelić u članku „Novinarski kodeksi i pravo medija u Srbiji: Nedovoljno samodefinisanje“, objavljenom u Pravnim zapisima, časopisu Pravnog fakulteta Univerziteta Union u Beogradu, broj 1/2012 (vidi: <http://www.pravnifakultet.rs/images/2012/Zapisi-1-2012/Vladimir.V.Vodinelic.NOVINARSKI.KODEKSI.I.PRAVO.MEDIJA.U.SRBIJI.pdf>).

Popularnost ove legende i njeno rasprostranjeno zagovaranje, po profesoru Vodineliću, „svedoči o tome da mnogi ne shvataju ozbiljno, ni slobodu izražavanja, ni druge vrednosti koje mogu biti u sukobu s tom slobodom“. On dalje ukazuje da zakon mora da obezbedi i propiše ponašanje koje znači poštovanje zajemčene slobode, da zabrani sve ono čime se ta sloboda nedopušteno povređuje, kao i da razradi mehanizme zaštite u slučaju povrede te slobode. Medijskom strategijom jeste propisano utvrđivanje predloga zakona kojim se reguliše oblast javnog

informisanja, dakle ne samo ukidanje starog zakona, već i donošenje novog. Taj zakon, pre svega, trebalo bi da definiše javni interes u medijskoj sferi, da obezbedi javnost medijskog vlasništva i mehanizme za sprečavanje nedozvoljenih medijskih koncentracija, ali i da devet godina nakon usvajanja važećeg zakona iz 2003. godine, potvrdi opredeljenje Republike Srbije da u zaštiti slobode izražavanja dostiže i dostigne standarde postavljene članom 10. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i praksom Evropskog suda za ljudska prava u njegovoj primeni. Zato smatramo da ne bi bilo dobro da predstavnici nove vladajuće većine u Srbiji, kada govore o ukidanju Zakona o informisanju, misle na potpunu deregulaciju, već da treba da rade na donošenju novih propisa, u procesu u kome medijska i novinarska udruženja s pravom i traže i očekuju da značajno participiraju.

IV MONITORING RADA REGULATORNIH TELA, DRŽAVNIH ORGANA I KOLEKTIVNIH ORGANIZACIJA ZA ZAŠTITU AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA

REGULATORNA TELA

1. *Republička radiodifuzna agencija (RRA)*

1.1. Republička radiodifuzna agencija pokrenula je postupak protiv Televizije „B92“ i Televizije „Prva“, zbog emitovanja reklame Državne lutrije Srbije, u kojoj se, po mišljenju Agencije, aludira na grupni seks. „Prema Zakonu o oglašavanju, protiv emitera će biti podnete prijave za privredni prestup i prekršajne prijave, ako nakon njihovog obrazloženja utvrdimo da je došlo do povrede zakona. Najvažnije je da se prekine emitovanje skandaloznog sadržaja, a za takvu odluku potrebno je da se članovi Saveta usaglaise“, izjavio je Goran Karadžić, zamenik predsednika Saveta RRA.

Zakonom o oglašavanju predviđeno je da Republička radiodifuzna agencija vrši nadzor nad primenom odredaba tog zakona kojima se uređuje oglašavanje putem televizijskih i radio programa i da donosi bliža pravila o oglašavanju i sponzorstvu na televiziji i radiju. U ranijim izveštajima pisali smo o tome kako je jedan od ključnih problema nadzora upravo činjenica da RRA nikada nije donela bliža pravila o oglašavanju i sponzorstvu na televiziji i radiju. Zakonom o oglašavanju predviđeno je da oglasna poruka ne može da sadrži izjave ili vizuelno predstavljanje kojima se izaziva asocijacija koja se u okolnostima konkretnog slučaja može smatrati nepristojnom, a naročito s obzirom na sadržaj oglasne poruke, način i sredstva oglašavanja, senzibilitet lica kojima je upućena, kao i vrstu oglašivača, aktivnosti, proizvoda ili usluge koja se

oglašava. U konkretnom slučaju, ne postoji „vizuelno predstavljanje“ kojim se izaziva asocijacija koja se može smatrati nepristojnom. Postoji, međutim, izjava koja se može shvatiti kao aluzija na grupni seks. Imajući u vidu da su seksualne aluzije kao opšte mesto i više nego često korišćene u marketingu, postavlja se pitanje kako će RRA, ali i sudovi, ukoliko do podnošenja zahteva za pokretanje sudskih postupaka bude došlo, ceniti da li se predmetna oglasna poruka može smatrati nepristojnom shodno okolnostima konkretnog slučaja, a posebno s obzirom na njen sadržaj, način i sredstva oglašavanja, senzibilitet lica kojima je upućena, kao i vrstu oglašivača, aktivnosti, proizvoda ili usluge koja se oglašava, odnosno, u konkretnom slučaju, usluga sportskog on-line klađenja. Opravdan je strah da RRA i sudovi ne raspolažu instrumentima za balansiranu ocenu pristojnosti, odnosno nepristojnosti, a o tome svedoči i činjenica da je ovo prvi put od usvajanja Zakona o oglašavanju da se ovakvo pitanje povodom oglašavanja na televiziji uopšte postavlja. To pitanje niko nije postavljao ni povodom daleko eksplicitnijih „vizuelnih predstavljanja“ kojima se izazivaju nepristojne asocijacije, npr. za oglašavanje sladoleda. Upravo zato, neophodno je da RRA napokon donese bliža pravila o oglašavanju i sponzorstvu na televiziji i radiju, kako bi se izbegla opasnost da se postupci iniciraju arbitrarno, a nekad čak i kao rezultat pritisaka različitih centara moći. Čini se, naime, da primedbe povodom konkretne reklamne poruke treba posmatrati u širem kontekstu regulacije igara na sreću. Naime, još od usvajanja Zakona o igrama na sreću iz 2004. godine, u Srbiji pravo na priređivanje igara na sreću putem Interneta ima isključivo Državna lutrija Srbije, koja može, uz prethodnu saglasnost vlade, da angažuje operatore radi organizovanja takvih igara. Ova pravila su nešto liberalizovana novim Zakonom o igrama na sreću iz 2011. godine. Do nedavno, na štetu budžeta i omogućavajući enormno odlivanje novca iz Srbije, Državna lutrija Srbije nije koristila svoje monopolsko pravo na priređivanje igara na sreću putem Interneta. Projekat sa jednim od najvećih svetskih operatora on-line klađenja, Sportingbet, koji je oglašavan spornom reklamnom porukom, predstavlja pokušaj da Državna lutrija Srbije uđe na tržište on-line klađenja, te je u tom smislu, u odsustvu dovoljno jasne regulacije oglašavanja na televiziji, reakcije na reklamnu poruku moguće posmatrati i kao pokušaj konkurencije da, kroz pritisak na RRA, utiče na televizije da odustanu od oglašavanja usluge, čime bi se uticalo i na obim njenog korišćenja.

2. Savet za štampu

Komisiji za žalbe Saveta za štampu, od septembra 2011. do kraja juna ove godine, podneto je 25 žalbi na tekstove koji su objavljeni u štampanim medijima. Kako je saopšteno na konferenciji za novinare održanoj 28. juna, Komisija je rešila 14 slučajeva, 4 slučaja se nalaze u proceduri, a ostali nisu ispunjavali uslove da Komisija o njima odlučuje. Od rešenih slučajeva, u četiri je doneta odluka da je prekršen Kodeks novinara, a u svim tim slučajevima reč je o dnevnim novinama „Press“. U ostalim slučajevima, Komisija je našla da Kodeks nije bio prekršen. Od 14 rešenih žalbi, po četiri su bile podnete protiv „Večernjih novosti“ i „Pressa“, tri protiv „Politike“, i

po jedna protiv „NIN“-a, „Blica“ i „Vremena“. Četiri žalbe po kojima je postupak još u toku, podnete su protiv „Blica“, „Pressa“, lista „Alo!“ i „Večernjih novosti“.

Istog, 28. juna, Komisija je donela još dve odluke – jednu, kojom je, postupajući po žalbi pesnika Blagoja Bakovića, našla da „Blic“, „Alo!“ i „Press“, objavljivanjem tekstova „Direktoru se svidela knjiga o Noletu koja poziva na klađenje“, „Kad porastem kladiću se na Noleta!“ i „Deco, dajte sve pare na Noleta“, nisu prekršili odredbe Kodeksa novinara Srbije, uz izdvojeno mišljenje člana Komisije da je Kodeks ipak prekršen objavljivanjem senzacionalističkih naslova koji ne odgovaraju sadržaju tekstova, i drugu, kojom je, postupajući po žalbi urednika antikorupcijskog portala „Pištaljka“, Vladimira Radomirovića, našla da su „Večernje novosti“ prekršile Kodeks novinara Srbije time što su u tekstu „U razvojnoj banci Vojvodine prećutali prljave pare?!“, objavljenom 13.6.2012. u on-line izdanju, odnosno 14.6.2012. u štampanom izdanju, zanemarile obavezu novinara i urednika da poštuju autorska prava i navedu izvor kada informaciju reprodukuju iz drugog izvora. Ono što može posebno da doprinose rastu ugleda Komisije, jeste činjenica da je obe odluke donete 28. juna, donela u roku kraćem od mesec dana od objavljivanja spornih tekstova. U tom roku redovni sud ne bi stigao ni da zakaže prvo ročište, a kamoli i da ga održi, te tako, uzimajući ekspeditivnost postupka u obzir, Komisija za žalbe Saveta za štampu postaje neuporedivo povoljnija opcija onima koji traže moralnu satisfakciju, u odnosu na redovni sud.

DRŽAVNI ORGANI

3. *Ministarstvo kulture, informisanja i informacionog društva*

U prošlomesečnom monitoring izveštaju pisali smo o kašnjenju Ministarstva kulture, informisanja i informacionog društva sa objavljivanjem rezultata konkursa za sufinansiranje medijskih projekata u 2012. godini. Naime, pet konkursa za sufinansiranje projekata raspisano je još 1. novembra prošle godine, a rok za podnošenje prijave istekao je 1. decembra 2011. Tek nakon što je 4. maja objavljeno zajedničko saopštenje medijskih i novinarskih udruženja, koja su od Ministarstva tražila informacije o sudbini konkursa, Ministarstvo je 8. maja donelo i objavilo rešenja o raspodeli sredstava na tri od pet raspisanih konkursa. Za preostala dva konkursa, za sufinansiranje projekata – programa iz oblasti javnog informisanja i za sufinansiranje projekata – programa u oblasti javnog informisanja na jezicima nacionalnih manjina, rešenja o raspodeli sredstava doneta su 15. maja i objavljena na sajtu Ministarstva 18. maja, da bi nakon samo dva sata bila povučena bez ikakvog obrazloženja. U junu je, međutim, objavljeno potpuno novo rešenje, navodno doneto 19. juna, koje sadrži potpuno drugačije rezultate konkursa. Konkretno, čak 11 podnosilaca projekata koji su po rešenju od 15. maja, koje je brže bolje uklonjeno sa sajta

Ministarstva, dobili gotovo 6 miliona dinara, u novom rešenju od 19. juna nalaze se na spisku podnosilaca kojima sredstva nisu odobrena. Istovremeno, 25 podnosilaca koji po rešenju od 15. maja nisu bili među dobitnicima sredstava, novim rešenjem od 19. juna dobili su nešto preko 6 miliona dinara. Pored ovoga, u jednom slučaju je podnosilac koji je u oba rešenja na spisku dobitnika, novim rešenjem dobio gotovo pola miliona dinara više nego u starom. Ministarstvo kulture nije dalo nikakvo objašnjenje o tome šta se zapravo dogodilo i zašto se rezultati u dva objavljena rešenja u toj meri razlikuju.

4. Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti

Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti potvrdio je u saopštenju objavljenom 4. juna, da je preko ovlašćenih lica otpočeo sa sprovođenjem nadzora nad primenom Zakona o zaštiti podataka o ličnosti kod operatora mobilne telefonije u Srbiji. On je izjavio da je akcija velikog obima, da je započeta u martu ove godine i da je još uvek u toku, kao i da će o rezultatima akcije, pošto ona bude okončana, obavestiti i nadležne i javnost. Akcija obuhvata sve operatore mobilne telefonije, kao i operatore fiksne telefonije sa bežičnim pristupom. Predmet nadzora nije klasično prisluškivanje, već pristup zadržanim podacima o komunikaciji, tzv. logovima poziva, podacima o tome ko je, s kim, kada, koliko dugo, odakle, i kojim sredstvom komunicirao. Poverenik stoji na stanovištu da se i na obradu ovih podataka odnosi ustavna garancija nepovredivosti komunikacija, što je, u krajnjoj liniji, i pozicija Ustavnog suda, potvrđena nedavnom odlukom o neustavnosti određenih odredaba Zakona o Vojnobezbednosnoj agenciji i Vojnoobaveštajnoj agenciji. I pre okončanja nadzora, Poverenik je mogao da saopšti da je broj slučajeva pristupa zadržanim podacima bez naloga suda veoma veliki.

Zakonom o elektronskim komunikacijama propisano je da su operatori dužni da zadrže podatke o elektronskim komunikacijama koji se odnose na izvor i odredište komunikacije, njen početak, trajanje i završetak, vrstu komunikacije, korišćenu opremu, te lokaciju korišćene mobilne opreme. Ovi podaci zadržavaju se za potrebe sprovođenja istrage, otkrivanja krivičnih dela i vođenja krivičnog postupka, u skladu sa zakonom kojim se uređuje krivični postupak, kao i za potrebe zaštite nacionalne i javne bezbednosti Republike Srbije, u skladu sa zakonima kojima se uređuje rad službi bezbednosti Republike Srbije i rad organa unutrašnjih poslova. Kako je zakonima kojima se uređuje rad službi bezbednosti propisano da o tome odlučuju i direktori službi, a ne samo sud, kako to nalaže Ustav Republike Srbije, Poverenik je podnosio i inicijative za ocenu ustavnosti, kako samog Zakona o elektronskim komunikacijama, tako i zakona koji se neposredno odnose na rad službi bezbednosti. Ono zbog čega je ovo pitanje izuzetno značajno za novinare i medije, jeste činjenica da pristup zadržanim podacima obesmišljava zaštitu

novinarskih izvora. Naime, Zakonom o javnom informisanju predviđeno je da novinar nije dužan da otkrije podatke u vezi sa izvorom informacije, osim ako se podaci odnose na krivično delo, odnosno učinioca krivičnog dela, za koje je zaprećena kazna zatvora od najmanje pet godina. Nekontrolisan, ili nedovoljno kontrolisan pristup zadržanim podacima, odnosno logovima poziva, koji sadrže podatke o tome s kim, kada, koliko dugo, odakle, i kojim sredstvom je novinar komunicirao, čini da pravo novinara da štiti svoj izvor ostaje samo deklarativno i da se lako zaobilazi. Posledice koje to može imati po slobodu izražavanja, izlišno je obrazlagati.

KOLEKTIVNE ORGANIZACIJE ZA ZAŠTITU AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA

5. *Organizacija muzičkih autora srbije – Sokoj*

Nova Tarifa naknada koje naplaćuje Sokoj po osnovu emitovanja muzičkih dela na radio i televizijskim stanicama, koja je stupila na pravnu snagu početkom 2012. godine, a koju je odredio Upravni odbor Sokoja, budući da pregovori sa ANEM-om, kao reprezentativnim udruženjem korisnika nisu urodili plodom, podrazumeva drastično i višestruko povećanje iznosa minimalnih naknada za korišćenje muzičkih dela. Žestoke kritike koje je Tarifa doživela u javnosti, rezultirale su time da je Sokoj ušao u nove pregovore sa ANEM-om, ovoga puta o popustima na Tarifom utvrđene iznose minimalne naknade. Tokom trajanja pregovora, Sokoj stanicama nije ispostavljao fakture. Krajem juna, međutim, stanice su počele da dobijaju račune za januar i februar, obračunate sa manjim popustima od onih o kojima se pregovaralo, iako su pregovori formalno još uvek trajali i iako nijedna strana nije saopštila da ih je prekinula. ANEM se obratio Zavodu za intelektualnu svojinu sa zahtevom da izvrši nadzor nad radom Sokoja na taj način što će utvrditi šta je dovelo do fakturisanja po iznosima u koje nisu uračunati popusti koje je, po saznanjima ANEM-a, Upravni odbor Sokoja već odobrio.

Po novoj Tarifi Sokoja, prosečan iznos naknada koje duguju radio i televizijske stanice, a koje se određuju u procentualnom iznosu od prihoda svake pojedinačne stanice, poskupeo je za 6,67% za televiziju, odnosno 16,67% za radio. Ovo, međutim, nije i najveći problem nove Tarife. Kod minimalnih iznosa naknada, koje faktički plaća tri četvrtine radio i televizijskih stanica u Srbiji, poskupljenje je drastično više. Dok je po prethodno važećoj Tarifi naknada, minimalni iznos naknade za iskorišćavanje autorskih muzičkih dela na televiziji iznosio 9.000 dinara na mesečnom nivou, po novoj, za televiziju, ovaj iznos kreće se u rasponu od 15.400,00 do 66.000, dinara, zavisno od broja stanovnika u zoni pokrivanja i razvijenosti područja u kome televizija emituje program, što predstavlja poskupljenje u rasponu od 71,11% do čak 633,33%, odnosno u proseku, čak 352,22%. Kod radio stanica stvari stoje još gore, budući da se minimalni iznos naknade, umesto dosadašnjih 6.300 dinara mesečno, kreće u rasponu od 15.400,00 do 66.000,

dinara, čime su naknade poskupele između 144,44% i 947,62%, odnosno u proseku, čak 546,03%. Po informacijama koje su tokom pregovora dostavljane ANEM-u, Upravni odbor Sokoja je još 10. maja 2012. godine prihvatio da odobri popuste na minimalnu naknadu do 45%. Takođe, prihvatio je i da takvi popusti ne isključuju primenu popusta od 10% za redovno plaćanje, već predviđenog tarifom, kao ni koeficijente u odnosu na razvijenost regiona u kome se stanica nalazi. Upravni odbor Sokoja je potvrdio da se svi ovi popusti kumulativno primenjuju do ukupnog nivoa od 75% u odnosu na važeću Tarifu naknada. Računima koje je Sokoju ispostavio krajem juna, na primeru stanica u malim mestima u nerazvijenim područjima na jugu ili na istoku Srbije, umesto da te stanice budu dovedene u situaciju da akumuliraju popuste po različitim osnovama do najmanjeg iznosa naknade od 5.500,00 dinara mesečno, fakturisano im je 15.400,00 dinara, uz opciju da se dug smatra izmirenim uplatom od 12.320,00 u jednom kraćem vremenskom periodu. Odgovor na pitanje kako je uopšte došlo do toga da Sokoju fakturiše po iznosima višim od onih koje je Upravni odbor te organizacije odobrio, kao i kakva je uopšte sudbina pregovora o popustima na Tarifom utvrđene iznose minimalne naknade, koji su trajali punih 5 meseci, moraće, kako sada stvari stoje, da utvrđuje Zavod za intelektualnu svojinu.

V PROCES DIGITALIZACIJE

Početak juna, Ministarstvo kulture, informisanja i informacionog društva objavilo je novi Pravilnik o prelasku sa analognog na digitalno emitovanje televizijskog programa i pristupu multipleksu u terestričkoj digitalnoj radiodifuziji, dokument od izuzetnog značaja za proces digitalizacije. Donošenje novog Pravilnika bilo je neophodno nakon izmena Strategije digitalizacije iz marta ove godine, te su dva teksta praktično paralelno i pripremana. Nakon što je Ratel, međutim, stavio primedbe koje su se ticale postupka usvajanja Pravilnika, Nacrt je bio povučen, da bi bio usvojen tek tri meseca nakon usvajanja Strategije. Pravilnik, u sada usvojenom tekstu, pre svega, predviđa raspored emisionih kanala po zonama raspodele za prva dva multipleksa koji će biti pušteni u rad tokom tranzicije na digitalno emitovanje. Pravilnik takođe predviđa da će eventualno uspostavljanje novih digitalnih mreža i dodatnih multipleksa biti razmatrano tek nakon završetka procesa prelaska na digitalno emitovanje, u skladu sa Zakonom o elektronskim komunikacijama, a da će se dodatni multipleksi uspostaviti jedino u slučaju da to bude tehnički i komercijalno opravdano. Pravilnik predviđa i da će se prelazak na digitalno emitovanje sprovoditi po fazama, umesto u jednom danu za celu Srbiju, kako je to ranijim Pravilnikom iz februara 2011. godine bilo predviđeno. Takođe, Pravilnik uređuje postupak zamene dozvola za emitovanje programa, na način da one nastavljaju da važe i posle prelaska sa analognog na digitalno emitovanje. Usvajanje Pravilnika predstavlja naredni korak, nakon izmena Strategije digitalizacije, u postupku redefinisavanja pravnog okvira koji uređuje ovaj

proces. Naredni korak trebalo bi da bude usvajanje Plana prelaska, dokumenta koji treba da utvrdi redosled i vremenski raspored faznog prelaska u svakom od regiona. Usvajanju Plana prelaska, po Strategiji, prethode konsultacije koje Ministarstvo sprovodi sa Ratelom, RRA, Javnim preduzećem "Emisiona tehnika i veze", javnim radiodifuznim servisima i imaoćima dozvola za emitovanje programa. Za očekivati je da se sa konsultacijama otpočne ubrzo po konstituisanju nove Vlade Srbije.

VI PROCES PRIVATIZACIJE

Iako rokovi predviđeni Akcionim planom uz Medijsku strategiju, a koji se tiču pitanja direktno vezanih za proces privatizacije, polako ističu, i dalje nema izveštaja nadležnih o tome da se bilo koja od aktivnosti iz tog plana uopšte izvršava. Podsetimo, planom je bilo predviđeno da se u roku od 10 meseci od usvajanja Strategije preispita, između ostalog, mogućnost izmena Zakona o pravu na besplatne akcije i novčanu naknadu koju građani ostvaruju u postupku privatizacije. Ovo je od izuzetnog značaja, budući da rešava problem javnih medija za koje nema zainteresovanih kupaca u procesu privatizacije. Razlog zbog kojeg takvih investitora nema, ali i dokaz da se na srpskoj medijskoj sceni nijednom pitanju ne može pristupiti izolovano i bez uvida u širu sliku, nudi tekst originalno objavljen na Internet portalu „Južne vesti“, kasnije prenet u dnevnom listu „Danas“, o finansiranju medija u Nišu iz javnih izvora. Po istraživanju ovog portala, gotovo 30 posto ukupnih zbirnih prihoda najvećih medija u Nišu potiče samo iz ugovora zaključenih sa različitim državnim institucijama. Portal prenosi izjavu predsednika Nezavisnog udruženja novinara Srbije (NUNS), Vukašina Obradovića, koji kaže da u uslovima tranzicije i osiromašenog tržišta sa jedne, i prevelikog broja medija, sa druge strane, država, opština ili grad, postaju glavne mecene medija. Zahvaljujući nedovršenoj privatizaciji, lokalni vlastodršci upravljaju javnim medijima, postavljajući na rukovodeća mesta poslušne stranačke kadrove, te tako neposredno kontrolišu njihovu uređivačku politiku. „To im“, kaže Obradović, „nije dovoljno, pa su konfigurisali takav sistem podele para namenjenih informisanju građana, koji ima za cilj da i ono malo preostalih medija na posredan način dovede u zavisniji položaj. Deleći novac poreskih obveznika bez javnog konkursa, jasnih kriterijuma i nezavisnih komisija, nudeći pride i ugovore sa javnim preduzećima, oni jasno stavljaju do znanja da će biti finansirani samo podobni mediji koji imaju 'konstruktivan' pristup prema lokalnoj samoupravi. Vrhunski cinizam u svemu tome je što je vlast svesna da mediji ne mogu bez pomoći lokalne samouprave da opstanu na osiromašenom tržištu i koriste tu situaciju da potpuno neutrališu 'neposlušne' redakcije“, kaže Obradović. Krajnji ishod, po predsedniku NUNS-a, je da u većini gradova u Srbiji opstaju „samo oni mediji koji pristanu da budu oglasne table lokalnih samouprava“. Po istraživanju „Južnih vesti“, model koji se primenjuje u Nišu, podrazumeva zaključivanje ugovora o pojačanom

medijskom praćenju. Takav ugovor sa velikim brojem nižih medija imaju skoro sva javna preduzeća, ustanove i opštine u gradu. Ugovorom se mediji prećutno obavezuju da o svojim „klijentima“ izveštavaju afirmativno. No i kod finansiranja kroz ugovore o pojačanom medijskom praćenju, lavovski deo novca ponovo odlazi javnoj gradskoj televiziji, i to više od polovine ukupne sume kojoj su „Južne vesti“ uspele da uđu u trag. U svakom slučaju, i ovo istraživanje pokazuje da privatizacija sama po sebi neće potpuno eliminisati uticaje koje vlast vrši na medije, već da je ona samo jedan od procesa koji se mora odvijati istovremeno i koordinirano sa drugim procesima, odnosno, u ovom slučaju, sa prelaskom na model projektnog finansiranja javnog interesa u medijskoj sferi, na način predviđen Medijskom strategijom.

VII ZAKLJUČAK

Prvih 6 meseci 2012. godine nepovratno je izgubljeno za medijske reforme u Srbiji. Gotovo da ništa od onoga predviđenog Medijskom strategijom nije urađeno. U međuvremenu, imali smo izbore na kojima je kreirana nova skupštinska većina. Novu vladu očekuje ozbiljan posao koji bi morao da podrazumeva, između ostalog, i reformu regulatornog okvira, i povlačenje države iz medijskog vlasništva, i reformu javnih medijskih servisa, i kontrolu državne pomoći i suzbijanje monopola na medijskom tržištu i povezanim tržištima, kao što su tržišta oglašavanja i tržišta distribucije medijskih sadržaja. Prve poruke koje medijima stižu iz nove vladajuće koalicije, nisu, međutim, ni dovoljno jasne, niti lišene kontradiktornosti. O tome svedoče, kako optužbe Mladana Dinkića, čija stranka će biti deo i nove koalicije, tako i najave potpune deregulacije u medijskom sektoru, koje su se mogle čuti od Aleksandra Vučića, lidera pojedinačno najjače stranke u novoj vladajućoj koaliciji. Njegovo viđenje medijskih sloboda, odnosno načina na koji će nova vlast na njima insistirati, kroz deregulaciju, odnosno ukidanje Zakona o javnom informisanju, pokazuje da, makar za sada, nova vlast ne razume probleme sa kojima se medijska scena suočava, a posebno je u zabludi ako veruje da je deregulacija čarobni štapić koji bi mogao rešiti nagomilane probleme. Upravo suprotno, Srbiji je potrebna sveobuhvatna i suštinska reforma regulatornog okvira, a ne tek puko ukidanje zakona. Da li će nova vlast biti sposobna da se sa takvim potrebama i zahtevima nosi, ostaje da se vidi.